

חלוקה, בתוך שלו, והחזיק. והלך זה בתוך שלו, והחזיק. שכל אחד מהם עשה קניין חזקה, כגון חפר קצת בקרקע. והרי קרקע נקנית בחזקה, מאחר והסכימו על החלוקה. (29)

שנינו במשנה: מקום שנהגו לבנות וכו': ומסבירה הגמרא את כל אחד מסוגי האבנים הנזכרים במשנה: גויל: אבני דלא משפיא, אבנים שאינן משופות שלא הוקצעו על ידי סיתות.

מערכי וכד', אז אין זה קנין דברים. ורק כאשר קונה חלק בעלמא, מבלי לציין אותו בפירושו, נחשב קנין דברים.

29. הראשונים מקשים, מה בא רב אשי להוסיף על התירוץ הקודם. וכי בא להשמיענו שחזקה מועילה בקרקע, כמו קנין אחר. וכבר הקשו כן בתוספות, ראה מה שתירצו.

ובגוף דבריו של רב אשי, שמשמע ששניהם צריכים לעשות חזקה, כל אחד בחלקו. ראה ברא"ש [סימן ג] שכתב וזה לשונו: לא שיהיו שניהם צריכים להחזיק, אלא כיון שהחזיק אחד מהם, נסתלק מחצי האחר ונקנה לחבירו, כדרך ששנינו [קדושין דף כח] במטלטלין: "כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין". וכן שנינו בתוספתא וכו'.

ומבואר בדבריו, שאין צריך ששניהם יחזיקו, אלא די במה שיחזיק האחד, וחבירו יזכה בחלקו מדין קנין חליפין. וכתב בספר שעורי רבי שמואל [אות נד], שאף שנתבאר שם [לעיל בדבריו], ששותפין שחלקו אין זה מתורת הקנאה — שמקנה כל אחד לחבירו את החצי שיש לו בחלק זה. אלא הוא דין מעשה חלוקה, שכל אחד זוכה בחלקו מכה השותפות. נמצא, שחבירו אינו נתן לו כלום. ואם כן לכאורה אין שייך בזה קנין חליפין. מכל מקום, כיון שזכותו ליטול את חלקו נובעת מזה שחבירו נטל את חלקו שכנגד, נחשב הדבר לחליפין. ולכן די במה שאחד מחזיק.

ומה שיש לדקדק על דברי הרא"ש, מדוע כתב יסוד זה שמועיל שיחזיק האחד גם עבור חבירו, רק על תירוץ של רב אשי. אבל בתירוץ הקודם של הגמרא, ש"קנו ברוחות" לא כתב כן. וכמו שביאר זאת הפלפולא חריפתא [שם אות ו']. ראה שם בדברי הגר"ש, שבנתיבות המשפט [רג סק"ג] חלק עליו, וביאר שם את הדבר.

ואולם, ראה בתשובות הרשב"א [סימן אלף רכו, שצ"י הגאון רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס], שלמד שאין זה קנין חליפין. וזה לשונו: ואין אלו חליפין גמורין, אלא כעין דמים, שקנה זה שדה ראובן בדמי שדהו שנתן לו. וקרקע נקנית בכסף ובשוה כסף. עכ"ל. ומוסיף שם, שמכיון שכל אחד מהם רוצה בתוספת החילוף שהם מטלטלים, נחשב כל אחד "מוכר שדהו מפני רעתה". ובמטלטלין אכן מועיל קנין חליפין. ומכל מקום אין זה קנין חליפין ממש אלא דמים כעין חליפין,

ומבואר בדבריו שלא כביאור הגר"ש הנ"ל, אלא שלפי הסובר "האחין שחלקו לקוחות הם", היינו לקוחות ממש, שכל אחד מקנה לחבירו את חלקו בתורת הקנאה. וראה שם [בשעורי רבי שמואל הנ"ל, בסוף הסימן] שעמד על דברי הרשב"א הללו. וכתב בזה, שאם באמת דעת הרשב"א שבאחין שחלקו יש הקנאה ממש מזה לזה, כפי שאכן משמע מלשונו "שקנה זה שדה ראובן בדמי שדהו שנתן לו וכו'", אם כן מובן, מדוע הוא סובר שאין זה קנין חליפין ממש, אלא דמים כעין חליפין.